

Työ- ja elinkeinoministeriö

kirjaamo@tem.fipaula.laine-nordstrom@tem.fi

Lausuntopyyntö 18.10.2017 (TEM/1611/00.04.01/2016)

LIIKESALAISUUSDIREKTIIVIN KANSALLISTA TÄYTÄNTÖÖNPANOAA VALMISTELLEVAN TYÖRYHMÄN MIETINTÖ

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa liikesalaisuusdirektiivin kansallista täytäntöönpanoa valmistelleen työryhmän mietinnöstä. Työ- ja elinkeinoministeriö on erityisesti pyytänyt kannanottoa esitysluonnoksen 1. lakiehdotuksen 3 ja 4 §:ään, ehdotukseen oikeuspaikkasäännökseksi sekä teknisiä ohjeita koskevaan sääntelyyn.

Oikeusministeriö toteaa lausuntonaan seuraavan.

Yleistä

Hallituksen esityksen muotoon laadittu mietintö sisältää ehdotuksen uudeksi liikesalaisuuslaiksi. Lailla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/943 julkaisemattoman taitotiedon ja liiketoimintatiedon (liikesalaisuuksien) suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä ja ilmaisemiselta. Mietinnössä sopimattomasta menettelystä elinkeinoelämässä annetun lain (SopMenL) liikesalaisuuksia sekä teknisiä ohjeita ja esikuvia koskeva sääntely ehdotetaan kumottavaksi siten, että sääntely tarpeellisilta osin sisällytettäisiin uuteen lakiin.

Oikeusministeriö puoltaa uuden liikesalaisuuksia koskevan erillislain säätämistä. Direktiivin implementointi muuttamalla voimassa olevaa lainsäädäntöä olisi teknisesti vaikeaa.

Oikeusministeriö ei pidä direktiivin sääntelyä kaikilta osin onnistuneena. Koska lakiehdotuksessa on kysymys direktiivin täytäntöön panemisesta, ovat direktiiviä rasittavat sisällölliset ja kielelliset heikkoudet siirtyneet lainsäädäntöehdotukseen. Oikeusministeriö on ottanut tämän seikan

huomioon lausunnossaan. Lain jatkovalmistelussa voisi kutienkin olla aiheellista harkita missä määrin ja missä muodossa direktiivin monesti epäselvät säännökset on tarpeen sisällyttää kansalliseen lakiin. Näin on etenkin siitä syystä, etteivät direktiivipohjaiset säännökset täytä lainsäädännölle asetettavia vaatimuksia selkeydestä ja oikeakielisyydestä.

1. Liikesalaisuuslaki

1 § Soveltamisala

Lakia sovellettaisiin elinkeinotoimintaan liittyviin liikesalaisuuksiin. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että laki tulisi sovellettavaksi, jos liikesalaisuutta olisi mahdollista hyödyntää elinkeinotoiminnassa, mutta ettei elinkeinotoiminnan harjoittaminen ole edellytys lain sovellettavaksi tulemiselle. Oikeusministeriö pitää perusteluja epäselvinä. Tuleeko laki sovellettavaksi tilanteessa, jossa elinkeinonharjoittajalla on liikesalaisuuden määritelmän täyttävää tietoa, mutta hän ei sitä toiminnassaan tietyllä hetkellä hyödynnä, vai tarkoitetaanko perusteluissa sitä, että liikesalaisuuslakia sovelletaan esimerkiksi yksityisen henkilön ”salaiseen” tietoon, jos tätä tietoa olisi mahdollista hyödyntää mahdollisessa elinkeinotoiminnassa ja tieto tällöin täyttäisi liikesalaisuuden määritelmän? Oikeusministeriön näkemyksen mukaan viimeksi mainittu esimerkki ei ole yhteensopiva säädöstekstin kanssa ja perusteluja olisi tältä osin selvennettävä.

3 § Liikesalaisuuden oikeudeton hankkiminen

Pykälän 4 momentin on kirjoitettu toisella tavalla kuin vastaavanlaisen luetteloon sisältävä 2 momentti. Johdonmukaisuussyistä oikeusministeriö esittää, että 4 momentin johdanto-osa muutetaan kuulumaan seuraavasti: ”Liikesalaisuuden hankkiminen ei kuitenkaan ole oikeudetonta, jos se tapahtuu:”

4 § Liikesalaisuuden oikeudeton käyttäminen ja ilmaiseminen

Säännös on pitkä, vaikeaselkoinen ja rakenteellisesti epäyhtenäinen. Tämä on valitettavaa, mutta vaikeasti vältettävissä, jos kaikki kysymyksessä olevat kiellot halutaan sisällyttää samaan pykälään.

Pykälän 1 momentissa kielletään henkilöä, joka on itse hankkinut liikesalaisuuden oikeudettomasti lakiehdotuksen 3 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettulla tavalla, käyttämästä ja ilmaisemasta sanottua liikesalaisuutta. Vastaavasti pykälän 4 momentissa kielletään henkilöä, joka on suoraan tai välillisesti saanut liikesalaisuuden henkilöltä, joka on ilmaissut liikesalaisuuden tai käyttänyt liikesalaisuutta oikeudettomasti, käyttämästä tai ilmaisemasta liikesalaisuutta siinä tapauksessa, että hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää edellä todetusta

oikeudettomuudesta. Pykälän 1 ja 4 momentin kiellot ovat kirjoitettu ehdottomiksi siten, ettei kiellettyä ole oikeudeton käyttäminen ja ilmaiseminen, vaan käyttäminen ja ilmaiseminen sellaisenaan. Lähtökohta on ilmeisesti ollut se, että momenteissa tarkoitettu tilanne on jo siten valmiiksi oikeudeton, ettei oikeudettomuudesta käyttämisessä ja ilmaisemisessa ole tarpeen säätää erikseen. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, ettei pykälän tekninen rakenne ole tältä osin täysin sopusoinnussa pykäläotsikon kanssa. Oikeusministeriö toteaa myös, että vaikka ehdotus tältä osin vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä, lainsäädännön selvyiden vuoksi olisi johdonmukaisempaa, jos oikeudettomuuden vaatimus koskisi kaikkia 4 §:ssä tarkoitettuja tilanteita. Tällöin laista ilmenisi ehdotettua selvemmin, että kysymys on dispositiivisesta lainsäädännöstä, ja että myös 1 ja 4 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa käyttäminen ja ilmaiseminen voi olla oikeutettua esimerkiksi silloin, kun liikesalaisuuden haltija ja käyttäjä ovat sittemmin sopineet käyttämisestä.

Toisin kuin pykälän 1 ja 4 momentissa, kielletään 2 ja 3 momenteissa oikeudeton käyttäminen ja ilmaiseminen tilanteessa, jossa liikesalaisuuden saamisessa ei ole ollut mitään oikeudetonta. Jos momenttien välinen ero säilytetään, oikeusministeriö esittää harkittavaksi 4 momentin siirtämistä 1 momentin yhteyteen siten, että tämä ero tulisi paremmin näkyviin ja mahdollisesti selkeyttäisi pykälän rakennetta. Momenttien välisiä eroavaisuuksia on myös tehtyä yksityiskohtaisemmin selostettava pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Liikesalaisuusdirektiivin 4 artiklan 3 kohdassa määritellään ne tilanteet, jolloin liikesalaisuuden käyttäminen tai ilmaiseminen on pidettävä laittomana. Määritelmä on kytketty liikesalaisuuden haltijan suostumukseen. Vastaavaa säännöstä ei ole esitetty otettavaksi liikesalaisuuslakiin. Oikeusministeriö katsoo työryhmän tavoin, ettei direktiivin kaltaista suostumukseen kytkettyä määritelmää ole mahdollista sisällyttää lakiin. Tämä johtuu siitä, että ajateltavissa on lukuisia tilanteita, joissa liikesalaisuuden ilmaiseminen on oikeutettua ja perusteltua vaikka liikesalaisuuden haltijan lupaa ei ole siihen saatukaan. Liikesalaisuuden ilmaiseminen esimerkiksi asianajajalle, lääkärille tai viranomaiselle voi monessa tapauksessa olla täysin oikeutettua, vaikka siihen ei ole liikesalaisuuden haltijan suostumusta. Näistä poikkeuksista salassapitovelvollisuuteen ei direktiivissä säädetä, mutta ne ilmenevät implisiittisesti esimerkiksi liikesalaisuuksien luottamuksellisuuden säilyttämistä oikeudenkäynnin aikana koskevasta 9 artiklasta.

Vaikka oikeudettomuutta ei ole mahdollista määritellä, ja käyttämisen ja ilmaisemisen oikeudettomuus aina tulee arvioitavaksi tapauskohtaisesti, olisi säännöksen ymmärrettävyyden kannalta tärkeää käsitellä oikeudettomuutta koskevaa kysymystä sekä lakiehdotuksen yleisperusteluissa että 4 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa. Tämä on

erityisen tärkeää, jotta ei esimerkiksi direktiivin 4 artiklan 3 kohdan valossa virheellisesti synny sellaista käsitystä, että kaikki, mitä laissa ei erikseen sallita, on kiellettyä.

5 § Väärinkäytöksen paljastaminen ja sananvapauden käyttäminen

Oikeusministeriö sinänsä puoltaa 5 §:n sisällyttämistä uuteen lakiin. Säännös ei kuitenkaan ole ongelmaton. Pykälässä ehdotetaan säädettävän niistä edellytyksistä, joiden vallitessa liikesalaisuuden hankkiminen, käyttäminen tai ilmaiseminen ei olisi oikeudetonta. Menettely ei olisi oikeudetonta ensinnäkään, jos liikesalaisuus on hankittu, sitä on käytetty tai se on ilmaistu yleisen edun suojaamista varten väärinkäytöksen tai laittoman toiminnan paljastamiseksi (ns. whistleblowing). Menettely ei olisi oikeudetonta myöskään, ellei menettely ”ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä sananvapauden käyttämisenä”, edellyttäen että tarkoituksena on yleisen edun suojaaminen.

Sananvapautta koskevan sääntelyn osalta voidaan ensinnäkin todeta, että liikesalaisuusdirektiivin 5 artiklan a kohdassa, johon ehdotettu sääntely perustuu, ei aseteta yleisen edun suojaamista edellytykseksi sille, että mainittu kohta voi tulla sovellettavaksi. Edelleen voidaan todeta ehdotetun säännöksen sanamuodon valossa jäävän hyvin epäselväksi, minkälaisissa tilanteissa kyse on sallitusta sananvapauden käyttämisestä ja missä tilanteissa puolestaan kielletystä liikesalaisuuden ilmaisemisesta tai käyttämisestä. Ehdotetun sääntelytavan ongelmallisuutta korostaa se, että ehdotetun liikesalaisuuslain mukaan liikesalaisuuden oikeudeton ilmaiseminen voi johtaa erinäisiin seuraamuksiin. Lainsäädännön tulee erityisesti tällaisissa tilanteissa olla täsmällistä ja tarkkarajaista. Jo säännöksen sanamuodon perusteella pitäisi olla ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti oikeutettua vai oikeudetonta. Ehdotettua sääntelyä tulisi tästä johtuen täsmentää tai, jos tämä ei käytännössä ole mahdollista, tehtyä konkreettisemmin selostaa säännöksen perusteluissa.

Säännöksen perustelujen mukaan olisi oikeutettua ilmoittaa väärinkäytöstä tai laittomasta toiminnasta viranomaiselle, muulle asianmukaiselle taholle tai yleisesti. Perusteluista ei kuitenkaan selkeästi ilmene, mitä käsitteellä ”yleisesti” tarkoitetaan. Onko esimerkiksi medialle ilmoittaminen hyväksyttävä tapa edetä, ja jos näin on, milloin näin olisi?

Mietinnön mukaan ilmianto on hyväksyttävää, jos ilmiantaja ilmoituksellaan haluaa suojata yleistä etua. Käsitettä ”yleinen etu” ei kuitenkaan määritellä tai avata perusteluissa, minkä vuoksi jää epäselväksi mitä käsitteellä tarkoitetaan. Myöskään sivulla 61 mainittuja vähäpätöisiä väärinkäytöksiä ei ole perusteluissa tarkemmin määritelty. Tämä luo epävarmuutta ilmiantajan näkökulmasta, sillä ilmiantajan on vaikea tietää onko ilmianto säännöksessä tarkoitettulla tavalla oikeutettua vai ei. Tämä

saattaa johtaa tilanteeseen, jossa väärinkäytöksistä ja laittomasta toiminnasta ei kuitenkaan uskalleta ilmoittaa.

Mietinnössä todetaan, että tarve ilmoittaa väärinkäytöksistä ulkopuoliselle taholle on vähäisempi, jos yrityksellä on toimiva ilmoituskanava ja ilmoitettuihin väärinkäytöksiin puututaan. Tässä yhteydessä olisi perusteluissa syytä puhua toimivasta ja turvallisesta ilmoituskanavasta, eli kanavasta, jonka kautta muun muassa pystyy ilmoittamaan luottamuksellisesti tai nimettömänä. Tällainen kanava kannustaa sisäiseen ilmoittamiseen. Olisi myös tärkeä huomioida, ettei sisäinen ilmoittaminen ole paras ratkaisu esim. jos ilmoitus koskettaa omaa esimiestä tai yrityksen johtoon kuuluvia henkilöitä. Tällaisissa tapauksissa voisi olla hyväksyttävää kääntyä suoraan esimerkiksi viranomaisen puoleen.

Viitaten siihen, mitä edellä 4 §:n kohdalla todetaan, olisi oikeusministeriön käsityksen mukaan tarpeen todeta myös 5 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa, ettei pykälässä mainittuja tilanteita ole tarkoitettu tyhjentäväksi luetteloksi oikeutetuista hankkimis-, käyttämis- ja ilmaisemistilanteista.

6 § Liikesalaisuuden ilmaiseminen työntekijän edustajalle

Myös 6 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi syytä todeta, ettei säännöksestä tule tehdä vastakkaispäätelmää siten, ettei työntekijä saa ilmaista liikesalaisuutta kuin pykälässä säädetyissä tilanteissa pykälässä nimetyille tahoille. Näin ei luonnollisesti ole, vaan yleistä oikeudettomuusharkintaa, siten kuin se ilmenee 4 §:stä, sovelletaan yhtä lailla työntekijään. Jos työntekijän ja työnantajan välillä on työsuhteeseen liittyviä erimielisyyksiä ja erimielisyys koskettaa tavalla tai toisella liikesalaisuutta, ei säännöksestä ole johdettavissa kieltoa ilmaista liikesalaisuutta koskevaa tietoa esimerkiksi asianajajalle.

Mietinnössä ehdotetaan, että työsopimuslain 4 §:ään lisätään uusi 2 momentti, jossa viitattaisiin liikesalaisuuslakiin. Myös sanotun momentin yksityiskohtaisia perusteluja olisi tarkistettava niin, ettei edellä selostetun vastakkaispäätelmän vaaraa syntyisi.

7 § Teknisen ohjeen oikeudeton käyttäminen ja ilmaiseminen

Oikeusministeriö ei sinänsä näe estettä sille, että liikesalaisuuslaki säädetään soveltuvien osin koskemaan myös teknistä ohjetta. Tämä noudattaisi nykyisen SopMenL:n systematiikkaa, eikä siten toisi lainsäädäntöön uusia elementtejä.

Lakiehdotuksen 2 §:n 4 kohdassa määritellään tekninen ohje. Määritelmän mukaan tekninen ohje on toimintaohje tai toimintamalli,

joka on luottamuksellisesti uskottu toiselle elinkeinotoiminnassa hyödyntämistä varten. Oikeusministeriö ei pidä määritelmää onnistuneena. Määritelmä on myös osin päällekkäinen lakiehdotuksen 7 §:n kanssa ja tältä osin tarpeeton.

Teknisellä ohjeella tarkoitetaan teknistä ohjetta tai toimintamallia, joka ei ole yleisesti tunnettu, mutta joka ei kuitenkaan täytä liikesalaisuudelle asetettuja kriteerejä. Tätä määritelmässä ei todeta. Sen sijaan täytyy määritelmän mukaan tekninen ohje olla toiselle uskottu elinkeinotoiminnassa hyödyntämistä varten, jotta se olisi tekninen ohje. Lakiehdotuksen 7 §:n 1 momentissa taas kielletään teknisen ohjeen oikeudeton käyttö siltä, jolle tekninen ohje on uskottu työn tai tehtävän suorittamista varten tai muutoin liiketarkoituksessa. Oikeusministeriö katsoo, että määritelmän tarvetta sekä määritelmän ja aineellisen kielto­säännöksen keskinäistä suhdetta olisi arvioitava uudelleen. Määritelmän muuttaminen tai poistaminen saattaisi kutienkin edellyttää 7 §:n 2 momentin täsmentämistä kuulumaan esimerkiksi seuraavasti: ”Joka tietää tai jonka pitäisi tietää, että hänelle uskottu tekninen ohje on saatu suoraan tai välillisesti henkilöltä, joka on”

Lakiehdotuksen 15 §:n 1 momentissa säädettäisiin rangaistavaksi teknisen ohjeen käyttö tai ilmaiseminen, jos se tapahtuu 7 §:n 1-4 momentin vastaisesti. Oikeusministeriö toteaa, että lakiehdotuksen teknisen ohjeen määritelmä on ongelmallinen myös ehdotetun rangaistussäännöksen ja legaliteettiperiaatteen kannalta.

Ottaen huomioon, ettei tekninen ohje ole liikesalaisuus, voi myös olla perusteltua arvioida uudelleen tarvetta viitata 5 ja 6 §:ien sovellettavaksi tulemiseen 7 §:n 4 momentissa.

8 § Kielto ja korjaavat toimenpiteet

Pykälän 3 momentin mukaan tuomioistuimen olisi päättäessään säännöksessä tarkoitetusta kiellosta tai korjaavasta toimenpiteestä kiinnitettävä huomiota siihen, ettei siitä aiheudu turvattavaan etuuteen nähden kohtuutonta haittaa vastaajalle, muiden oikeuksille tai yleiselle edulle.

SopMenL:ssa ei ole vastaavaa intressipunnintasäännöstä. Säännöksen yksityiskohtaisiin perusteluihin on säännöksen sisältöä avaamatta sisällytetty implementoitavan artiklan teksti. Oikeusministeriö pitää säännösehdotusta vähintäänkin epäselvänä, erityisesti siltä osin kuin siinä viitataan turvaamistoimen vaikutuksiin kolmansiin ja yleiseen etuun. Oikeusministeriö katsoo, että tämän tyyppisen säännöksen sisällyttäminen kansalliseen lainsäädäntöön edellyttää sen sisällön avaamista perusteluissa esimerkiksi käytännön tilanteita havainnollistavin esimerkein. Mitkä voivat liikesalaisuuden luottamuksellisuuden

suojaamista koskevassa asiassa olla ne kolmansien oikeudet ja yleinen etu, joita tuomioistuimen tulisi huomioida esimerkiksi kieltokanteen käsittelyssä?

9 § Väliaikainen kieltö

Lakiehdotuksen 9 §:ssä mahdollistettaisiin kiellon antamisen väliaikaisena. Väliaikainen kieltö on turvaamistoimi. Myös SopMenL:n 7 §:n mukaan sanotun lain 6 §:ssä tarkoitettu kieltö voidaan määrätä väliaikaisena.

SopMenL:sta poiketen ehdotetaan uuteen liikesalaisuuslakiin otettavaksi oma säännös väliaikaisen kiellon määräämisen edellytyksistä. Pykälän 3 momentin mukaan tuomioistuimen olisi päättäessään säännöksessä tarkoitetusta väliaikaisesta kiellosta kiinnitettävä huomiota siihen, ettei siitä aiheudu turvattavaan etuuteen nähden kohtuutonta haittaa vastaajalle, muiden oikeuksille tai yleiselle edulle. Muiden oikeuksille ja yleiselle edulle aiheutuvasta haitasta ei säädetä SopMenL:n 7 §:ssä tai turvaamistoimia koskevassa oikeudenkäymiskaaren 7 luvussa. Oikeusministeriö katsoo, että tämän tyyppisen säännöksen sisällyttäminen kansalliseen lainsäädäntöön edellyttää sen sisällön perusteellisempaa avaamista yksityiskohtaisissa perusteluissa.

11 § Vahingonkorvaus

Lakiehdotuksen 11 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi vahingonkorvausvelvollisuudesta. Pykälän säännöksillä pantaisiin täytäntöön liikesalaisuusdirektiivin 14 artikla.

Kuten esitysluonnoksen yleisperusteluista (s. 5) ilmenee, liikesalaisuusdirektiivin sääntely on muun muassa oikeussuojakeinojen osalta soveltuvin osin yhdenmukainen teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta annetun direktiivin 2004/48/EY (ns. täytäntöönpanodirektiivi) kanssa. Vaikka esitysluonnoksen vahingonkorvausta koskevissa perusteluissa ei asiasta erityisesti mainita, myös liikesalaisuusdirektiivin 14 artikla on asiallisesti lähes täysin samansisältöinen täytäntöönpanodirektiivin vahingonkorvausta koskevan 13 artiklan kanssa.

Suomen immateriaalioikeudellisessa lainsäädännössä nykyisin olevat korvaussäännökset (ks. esim. tekijänoikeuslaki 57 §, tavaramerkkilaki 38 §, toiminimilaki 23 § ja patenttilaki 58 §) rakentuvat yleisesti sille, että yksinoikeutta loukannut on aina velvollinen suorittamaan oikeudenhaltijalle kohtuullisen hyvityksen tai korvauksen yksinoikeuden käyttämisestä. Jos loukkaus on tapahtunut tahallaan tai huolimattomuudesta, yksinoikeutta loukannut on edellä tarkoitetun käyttöhyvityksen lisäksi velvollinen suorittamaan täysimääräisen korvauksen vahingosta, jonka loukkaus aiheuttaa. Kyseisten säännösten

on edellä mainittua direktiiviä 2004/48/EY täytäntöön pantaessa katsottu täyttävän mainitun direktiivin 13 artiklan vaatimukset ja olevan loukatun osapuolen kannalta eräiltä osin jopa direktiiviä edullisempia (ks. HE 26/2006 vp, mm. s. 14–15).

Liikesalaisuuslain 11 § poikkeaisi edellä mainituista säännöksistä olennaisesti, minkä vuoksi muun muassa pykälän 1 momentin (yleinen vahingonkorvaus) ja 2 momentin (lisenssimaksua vastaava vahingonkorvaus, joka asiallisesti vastaa edellä tarkoitettua käyttöhyvitystä) keskinäinen suhde jäisi epäselväksi direktiiviä vastaavalla tavalla. Tätä epäselvää suhdetta on jouduttu täytäntöönpanodirektiivin 13 artiklan osalta arvioimaan mm. Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisussa C-99/15. Edelleen pykälän ehdotetaan liikesalaisuusdirektiivin 14 artiklan johdosta säännöstä siitä, että tuomioistuimen on vahingonkorvauksen määrää arvioidessaan otettava huomioon kaikki tapauksessa esiin tulevat seikat, vaikka tällaisia säännöksiä ei ole pidetty tarpeellisena täytäntöönpanodirektiivin kansallisessa täytäntöönpanossa sen enempää kuin yleensääkään Suomen vahingonkorvausta koskevassa lainsäädännössä.

Oikeusministeriö katsoo, että esityksen jatkovalmistelussa olisi muun muassa kansallisen lainsäädännön yhtenäisyyden takia ja direktiivin tulkinnanvaraisuudesta aiheutuvien tarpeettomien ongelmien välttämiseksi arvioitava, voidaanko ehdotettavan liikesalaisuuslain korvaussäännökset laatia mahdollisimman samankaltaisiksi kuin edellä mainitut immateriaalioikeuksien loukkaamista koskevat korvaussäännökset. Siinäkin tapauksessa, että korvausvastuuta ei (edellä mainittujen muiden lakien korvaussäännöksistä poiketen) haluta säätää osaksikaan tuottamuksesta riippumattomaksi, olisi selkeämpää ja kansallisesti yhdenmukaisempaa säätää esimerkiksi, että liikesalaisuutta lain 4 §:n vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta käyttänyt olisi aina velvollinen suorittamaan liikesalaisuuden haltijalle kohtuullisen hyvityksen liikesalaisuuden käyttämisestä sekä korvauksen kaikesta vahingosta, jonka loukkaus aiheuttaa (1 mom.). Lain 3 tai 4 §:n vastaisesti liikesalaisuuden hankkinut tai ilmaissut olisi velvollinen korvaamaan liikesalaisuuden haltijalle kaiken vahingon, jonka loukkaus aiheuttaa (2 mom.). Luonnoksen 11 §:n 3 momentti olisi syytä jättää pois tarpeettomana.

Lisäksi jatkovalmistelussa olisi arvioitava, salliiko liikesalaisuusdirektiivi esitysluonnoksessa ehdotetun mukaisesti korvausvastuun sovittelun lievän tuottamuksen (lievän huolimattomuuden) tilanteissa, koska direktiivin 14 artikla näyttäisi edellyttävän vahingonkärsijän tosiasiallisen vahingon korvaamista (artiklan 2 kohdan vaihtoehtojen mukaisesti arvioituna tai määriteltynä) aina, kun oikeudenloukkaaja on tiennyt tai tämän on pitänyt tietää liikesalaisuuden hankkimisen, käyttämisen tai ilmaisemisen laittomuudesta.

Ehdotettavassa liikesalaisuuslain 11 §:n 4 momentissa viitattaisiin työntekijän ja virkamiehen sekä työnantajan korvausvastuuta koskeviin työsopimuslain 12 luvun 1 §:n sekä vahingonkorvauslain 3 ja 4 luvun säännöksiin. Ilmeisesti tarkoitus on, että kyseiset säännökset tulevat liikesalaisuuslain 11 §:n sijasta sovellettaviksi myös liikesalaisuuden oikeudettomaan hankkimiseen, käyttämiseen ja ilmaisemiseen perustuvissa korvaustilanteissa, vaikkakaan tämä ei selkeästi ilmene ehdotuksesta tai sen perusteluista. Jos tämä on tarkoitus, ehdotus näyttäisi osin rajoittavan työntekijän ja virkamiehen korvausvastuuta liikesalaisuuden oikeudettomasta hankkimisesta, käyttämisestä ja ilmaisemisesta enemmän kuin liikesalaisuusdirektiivissä sallitaan (vrt. direktiivin 14 artiklan 1 kohdan 2 alakohta).

15 § Rangaistusseuraamus

Oikeusministeriö toteaa, että rangaistusseuraamusta koskevaa säännöstä on muutettava vastaamaan nykyisin käytössä olevaa kirjoitustapaa.

Lakiehdotuksen 15 §:n 1 momentti on aineellinen rangaistussäännös, jossa tietty teko säädetään rangaistavaksi. Rangaistavaksi säädetty teko on tahallinen toimiminen lain 7 §:n 1 – 4 momentin vastaisesti. Lakiehdotuksen 7 §:n 4 momentti koskee kuitenkin vain lain 5 ja 6 §:n sovellettavaksi tulevista, minkä vuoksi rangaistussäännöksessä ei voi viitata sanottuun momenttiin.

Koska säännös on aineellinen rangaistussäännös, on se sisällytettävä omaan pykälään ja otsikoitava rangaistavaksi säädetyn teon mukaisesti teknisen ohjeen väärinkäytöksi.

Oikeusministeriö esittää myös harkittavaksi rangaistussäännöksen teonkuvauksen täsmentämistä siten, että rangaistusvastuu tahallisuuden lisäksi edellyttäisi, että teknisen ohjeen oikeudeton käyttäminen tapahtuisi elinkeinotoiminnassa ja ilmaiseminen siten, että tarkoituksena on taloudellisen hyödyn hankkiminen itselle tai toiselle. Rangaistussäännös vastaisi näin muotoiltuna rikoslain 30 luvun 6 §:n säännöstä yrityssalaisuuden väärinkäytöstä. Ottaen huomioon, että tekninen ohje ei ole yrityssalaisuus, on vaikeasti perusteltavissa, että rangaistusvastuu on teknisen ohjeen väärinkäytön osalta yrityssalaisuuden väärinkäyttöä laajempi.

Säännös olisi muotoiltavissa esimerkiksi seuraavasti:

”Joka tahallaan 7 §:n 1 – 3 vastaisesti käyttää teknistä ohjetta elinkeinotoiminnassa tai ilmaisee sen hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *teknisen ohjeen väärinkäytöstä* sakkoon.”

Pykäläehdotus sisältäisi toissijaisuuslausekkeen ("jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta"). Vakiintuneen lainsäädäntökäytännön mukaan perusteluissa on tällöin kerrottava, mihin säännöksiin nähdessä rangaistussäännös voi olla toissijainen. Oikeusministeriö toteaa, että liikesalaisuuslain 2 §:n 1 ja 4 kohtien sisältämistä määritelmistä seuraa, että liikesalaisuuden ja teknisen ohjeen määritelmät ovat osin päällekkäisiä. Tekninen toimintaohje tai toimintamalli voisi eräissä tapauksissa täyttää samanaikaisesti sekä teknisen ohjeen että liikesalaisuuden määritelmän. Rangaistussäännös voisi siten toissijainen muun muassa rikoslain 30 luvun 6 §:ssä tarkoitettuun yrityssalaisuuden väärinkäyttöön nähden. Viimeksi todettu on syytä mainita esityksen perusteluissa.

Teknisen ohjeen väärinkäyttö olisi asianomistajarikos. Syyteoikeutta koskevan erityissäännöksen kirjoitustapa on SopMenL:n säätämisen jälkeen muuttunut. Oikeusministeriö toteaa, että syyteoikeutta koskeva säännös tulee kirjoittaa seuraavaan muotoon:

"Syyttäjä saa nostaa syytteen teknisen ohjeen väärinkäytöstä vain, jos asianomistaja ilmoittaa rikoksen syyteeseen pantavaksi."

Syyteoikeutta koskeva säännös olisi lisäksi sijoitettava omaan pykälään, jonka otsikko olisi "Syyteoikeus".

Pykälän 2 momentti ei ole aineellinen rangaistussäännös. Viittaussäännös on sisällytetty pykälään vain informatiivisista syistä ja poikkeaa siksi olennaisella tavalla 1 momentista.

Tämän vuoksi myös viittaussäännös olisi sijoitettava omaan pykälään, jonka otsikko olisi "Viittaus rikoslakiin". Pykälän kirjoitusasu olisi vastaavasti tarkistettava seuraavasti:

"Rangaistus yritysvakoilusta, yrityssalaisuuden rikkomisesta ja yrityssalaisuuden väärinkäytöstä säädetään rikoslain (39/1889) 30 luvun 4 – 6 §:ssä ja salassapitorikoksesta ja –rikkomuksesta 38 luvun 1 ja 2 §:ssä."

Lisäksi aineellisen rangaistussäännöksen ja viittaussäännöksen välistä eroa olisi tehtyä selvemmin selostaa pykälien yksityiskohtaisissa perusteluissa. Perusteluja tulisi muutoinkin selventää.

16 § Toimivaltainen tuomioistuin

Lakiin ehdotetaan otettavaksi toimivaltasäännös, jonka mukaan sekä kärjäoikeudet että markkinaoikeus olisivat toimivaltaisia tutkimaan liikesalaisuuslaissa tarkoitettuja yksityisoikeudellisia vaatimuksia. Kärjäoikeuksien toimivalta olisi yleinen. Markkinaoikeus voisi tutkia

vaatimuksen silloin, kun vastaajana on oikeushenkilö tai elinkeinotoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö.

Säännöksen käytännön soveltaminen voi osoittautua vaikeaksi. Oikeusministeriö pitää kuitenkin tehtyä toimivaltaratkaisua perusteltuna mietinnössä esitetyistä syistä. Teollis- ja tekijänoikeudet ovat rekisteröityjä ja/tai julkisia oikeuksia. Liikesalaisuudet ovat jo käsitteellisestikin salaisia ja luonteeltaan vaikeasti määriteltäviä. Liikesalaisuuksien rinnastaminen teollis- ja tekijänoikeuksiin ei siksi ole yksiselitteistä. Liikesalaisuuden oikeudeton käyttäminen tai ilmaiseminen liittyy usein sopimusrikkomukseen ja oikeudeton hankkiminen on usein rikosasia. Vaikka liikesalaisuutta koskevat riita-asiat on SopMenL:ssa keskitetty markkinaoikeuteen, oikeusministeriö katsoo, ettei liikesalaisuutta koskevan erityyssääntelyn käyttöalan laajentumisen jälkeen ole tarkoituksenmukaista keskittää lakiehdotuksessa tarkoitettujen yksityisoikeudellisten vaatimusten käsittely vain yhteen tuomioistuimeen.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotettu rinnakkainen toimivalta edellyttää lainmuutosten tekemistä oikeudenkäymiskaareen, todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeutta koskevissa riita-asioissa annettuun lakiin sekä oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettuun lakiin. Oikeusministeriö pitää valitettavana, ettei mainittuja liitelakeja ole sisällytetty työryhmän mietintöön.

Toisin kuin mitä SopMenL:ssä säädetään, tutkittaisiin pykäläehdotuksen 1 momentin mukaan syyte 15 §:ssä tarkoitetuista rikoksista ja rikkomuksista käräjäoikeudessa. Rikosasioiden käsittelyn keskittämisestä Helsingin käräjäoikeuteen luovuttaisiin. Oikeusministeriö toteaa, että muutoksen jälkeen uudessa laissa ei enää olisi tarpeen viitata toimivaltaiseen tuomioistuimeen rikosasioiden osalta. Kun toimivaltaisesta tuomioistuimesta ei säädetä erityislaissa, määräytyy toimivalta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun mukaan. Oikeusministeriö esittääkin harkittavaksi, että laissa ei lainkaan säädettäisi toimivaltaisesta tuomioistuimessa rikosasioissa, vaan toimivaltasäännös koskisi ainoastaan riita-asioita.

Oikeusministeriö esittää riita-asioita koskevan toimivaltasäännöksen täsmentämistä. Oikeusministeriö katsoo, että pykälästä selkeästi tulisi käydä ilmi, että siinä tarkoitettu vaatimus aina olisi yksityisoikeudellinen. Tämä olisi tehtävissä siten, että sana ”yksityisoikeudellinen” lisättäisiin säädöstekstiin. Lisäksi pykälään ehdotetaan otettavaksi kielellinen täsmennys. Edellä ehdotettujen muutosten jälkeen pykälä voisi kuulua esimerkiksi seuraavasti:

”Tässä laissa tarkoitettut yksityisoikeudelliset vaatimukset tutkitaan käräjäoikeudessa. Oikeushenkilöä tai elinkeinotoimintaa harjoittavaa luonnollista henkilöä vastaan esitetty yksityisoikeudellinen vaatimus

voidaan kuitenkin tutkia myös markkinaoikeudessa noudattaen mitä näiden vaatimusten käsittelystä säädetään oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (100/2013).”

Säätämisyjärjestyksestä

Ehdotettua sääntelyä arvioidaan esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluissa erityisesti perustuslain 15 §:ssä turvatuksi omaisuuden suojan ja perustuslain 12 §:ssä turvatuksi sananvapauden kannalta. Omaisuuden suoja koskevassa jaksossa katsotaan, että liikesalaisuuksien voidaan katsoa kuuluvan perustuslain 15 §:ssä turvatuksi omaisuudensuojan piiriin. Jaksossa olisi hyvä täydentävästi todeta, että perusoikeudet suojaavat pääsäännön mukaan Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevia ihmisyksilöitä. Oikeushenkilöitä perusoikeudet suojaavat välillisesti, sillä oikeushenkilön asemaan puuttuminen saattaa merkitä kajoamista oikeushenkilön taustalla olevan yksilön oikeuksiin (ks. HE 309/1993 vp, s. 21–25).

Ehdotettua sääntelyä tulee arvioida perustuslain sananvapaussäätelyn kannalta, kuten esitysluonnoksessakin todetaan. Perustuslakivaliokunta on eräissä lausunnoissaan arvioinut säännösehdotuksia yksittäisiä henkilöitä ja asioita koskevista ilmaisukielloista perustuslain 12 §:ssä turvatuksi sananvapauden kannalta. Valiokunta on näissä lausunnoissaan korostanut sitä, että sananvapautta rajoittavalla sääntelyllä tulee olla hyväksyttävä peruste ja sääntelyn tulee olla täsmällistä ja tarkkarajaista (PeVL 28/2008 vp, PeVL 67/2002 vp ja PeVL 41/2000 vp). Perustuslakivaliokunta on nimenomaisesti todennut, että liike- ja ammatillisalaisuuksien turvaamisella on nykyaikaisessa elinkeinotoiminnassa tärkeä merkitys elinkeinonharjoittajalle (PeVL 41/2000 vp, s. 8/I).

Lopuksi

Luonnos hallituksen esitykseksi sekä siihen liittyvä ehdotus uudeksi liikesalaisuuslaiksi on kielellisesti ja teknisesti viimeistelemätön ja edellyttää perusteellista jatkovalmistelua.

Ylijohtaja

Sami Manninen

Lainsäädäntöneuvos

Pekka Pulkkinen